

Nr 285.

Av herr **Asplund m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag rörande pension åt lappfogden Johan Olof Holms änka och minderåriga barn.*

I proposition nr 148 7:o, avlämnad den 28 sistlidne februari, föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, samt makarnas fem minderåriga barn må, räknat från den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, änkan med 900 kronor, så länge hon förbliver änka, samt varje barn med 180 kronor intill utgången av det kalenderår, varunder det uppnått 18 års ålder.

Såsom av propositionen framgår har länsstyrelsen i Norrbottens län i skrivelse av den 18 mars 1929, två dagar efter det Holm under en tjänsteresa avlidit, framhållit såsom skäligt och billigt, att en pension till Holms efterlevande icke sattes lägre, än om han varit innehavare av en tjänst inom civilstaten i lönegraden B 26 och där erlagt pensionsavgifter, i vilken lönegrad länsstyrelserna i såväl Norrbottens som i Västerbottens och Jämtlands län tidigare föreslagit att lappfogdarna skulle placeras, en fråga, som ännu icke blivit avgjord, då den kommit att sammankopplas med frågan om löne reglering för landsfogdar och landsfiskaler. Som skäl för sin hemställan hade länsstyrelsen framhållit dels det *utmärkta vitsord*, som måste givas åt Holms arbete i lappväsendets tjänst, dels ock, att hans insikter och förmåga också av statsmakterna tagits i anspråk på mångahanda sätt, såsom i kommittéarbeten och utredningar samt förhandlingar med Norge och Finland i lappväsendet rörande frågor. Därtill komme, att Holm 1923 förmåddes till att begära entledigande från det av honom innehavda förordnandet som folkskoleinspektör i Tornedalens distrikt efter föreställningar från högre ort, föranledda av de stora svårigheter i fråga om skötseln av lappväsendets angelägenheter, som skulle hava blivit en följd av att hans arbete undandrog lappväsendet. Holm hade alltså till förmån för det allmänna offrat den trygga ställning för sig och sin familj som folkskolinspektörsbefattningen innebar.

Statskontoret har visserligen måst medgiva, att de av länsstyrelsen framhållna omständigheterna synas vara beaktansvärda och att därför någon pensionsförmån borde tillerkännas lappfogden Holms efterlämnade änka och minderåriga barn, men dock, med hänsyn till dödsboets behållning, 40,256 kronor 58 öre, ansett, att pensionerna borde begränsas till 600 kro-

nor för änkan och 120 kronor för varje barn intill utgången av det år, då det uppnått 18 års ålder.

I skrivelse den 28 december 1929 har länsstyrelsen beträffande boets ställning framhållit, att tillgängliga kontanter förbrukats till betalning av en del av sterbhusets skulder jämte andra utgifter. Så ha för reparationer och installation av värmeledning i familjens egna hem i Luleå utbetalts 7,000 kronor. Av inkomsten för en uthyrd lägenhet på 2 rum och kök, 1,300 kronor, ha åtgått för vatten, värme, renhållning m. fl. kostnader 764 kronor och till ränta å inteckningslån 970 kronor. De smärre hemmansdelar, sterbhuset innehar i Svappavaara och Vittangi, ha lämnat en bruttoinkomst av 95 kronor. I enlighet med den avlidnes önskan skall änkan söka behålla desamma för att någon av sönerna i framtiden skall kunna slå sig ned där som jordbrukare. Av sterbhusets fordringar utestodo vid årsskiftet 15,600 kronor och av dess skulder ett inteckningslån på 7,862 kronor, varå räntan ungefär täckes av nettot från hyresinkomsterna. Boets avkastning inskränker sig sålunda till fri bostad i fastigheten i Luleå, 3 rum och kök, samt räntan å ovannämnda fordringar, ungefär 780 kronor.

Då sålunda denna avkastning redan blivit starkt reducerad, ansåg sig länsstyrelsen böra stå fast vid sin föregående framställning i ärendet under förnyat framhållande av de offer den avlidne bragt det allmänna, som krävde, att hans efterlevande borde hållas skadeslösa genom pensionsförmåner, som närmare hänförde sig till kvaliteten hos den avlidnes befattning än det jämförelsevis blygsamma understöd statskontoret velat utmäta.

I proposition nr 148 har nu Kungl. Maj:t, med fullt erkännande av den betydelsefulla och gagnrika gärning, som Holm under svåra förhållanden utfört i det allmännas tjänst, och inför vilken den omständigheten, att dödsboet uppvisat viss behållning, icke borde tillmätas avgörande betydelse, ansett sig böra göra någon jämkning uppåt av de av statskontoret föreslagna pensionsbeloppen, *förslagsvis* så, att den årliga pensionen kommer att utgöra för änkan 900 kronor och för varje barn 180 kronor.

Undertecknade motionärer, som under en lång följd av år haft tillfälle att följa Holms verksamhet först som folkskollärare i den svenska finnbygden och lappmarken och senare som lappfogde i det utan jämförelse största, betydelsefullaste och samtidigt mest arbetsfyllda distriktet, vars läge mellan norska och finländska lappmarkerna tillika, utöver de vanliga intressedivergenserna med svenska fastboende lappmarksbor, medför ofta återkommande kontroverser med grannländernas jordägare, vilja på det livligaste instämma i såväl länsstyrelsens i Norrbottens län som departementschefens vitsordande av Holms stora förmåga att utföra det svåra arbete, som var förenat med hans tjänst. Och det förvånar oss ingalunda, att när Holm, möjligen med någon förkänsla av den ödesdigra utgång för hans hälsa och liv, som ett fortsatt utövande av lappfogde-

tjänsten i Norrbottens läns norra distrikt med åtföljande, mycket strapatsrika arbete skulle medföra, starkt tvekade att övergiva den långt mindre ansträngande syssla, som stod honom till buds i folkskoleinspektörsbefattningen i Tornedalens distrikt och som samtidigt garanterade hans familj ett gott stöd för livsuppehållet i händelse av hans frånfälle genom åtföljande pensionsrätt, vederbörande, för att få behålla Holm såsom lappfogde i fortsättningen, funno sig böra framhålla utsikterna för de fåtaliga lappfogdarna att snart få komma på ordinarie stat och erhålla pensionsrätt, vilken ju icke kunde förväntas bli ogynnsammare än för folkskolinspektörerna. Ingen kunde ju för sju år sedan tänka sig, att denna i och för sig så obetydliga löneroglering skulle taga så lång tid, som fallet blivit genom dess sammankoppling med landsfogdars och landsfiskalers löneroglering, ej heller att den till synes så kraftige Holm så snart skulle falla ifrån.

Såsom framgår av bifogade läkarintyg (bil. I och III) har Holm, som led av en förstoring av stora kroppspulsådern i förening med förhöjt blodtryck, på de omfattande resor han genom sin lappfogdetjänst var nödsakad att företaga, många gånger till följd av naturvidriga förhållanden måst strapatsera i en utsträckning, som även för en fullt frisk person kunde haft för hälsan menliga följder. Dessa upprepade kraftansträngningar hava enligt intygen utan tvivel verksamt bidragit till att Holms sjukdom så förvärrades, att han slutligen på en tjänsteresa dukade under därför.

Enligt såsom bilaga II vid motionen fogade läkarintyg har vidare Holms änka fru Sara Holm under senaste året upprepade gånger varit sängliggande sjuk under ganska långa perioder till följd av urinvägslidande samt hjärtfel och allmän svaghet, som visa en bestämd kronisk karaktär, vilket enligt läkarens åsikt utesluter möjligheten, att hon skall bli varaktigt så arbetsför, att hon ens skall kunna taga vård om sitt hem, ännu mindre utföra något förvärvsarbete. Vid sådant förhållande kan den relativt obetydliga inkomst, som kan tillkomma boet av Holms efterlämnade, redan åtskilligt reducerade förmögenhet ingalunda ställa Holms sterbhus i något ekonomiskt bättre läge än om änkan vore fullt frisk och arbetsför, men i övrigt utan inkomster. Man måste därför och särskilt i betraktande av det stora antalet minderåriga sterbhusdelägare medgiva att fullt lika ömmande omständigheter föreligga i det förra som i det senare fallet.

Då vi icke kunna tänka oss, att några betänkligheter för en höjning av pensionen från riksdagens sida förefinnas hos Kungl. Maj:t och då Holms genom strapatserna i tjänsten förorsakade förtidiga död, som medfört, att hans efterlevande ej erhållit juridisk rätt till de pensionsförmåner, som uppstå först genom lappfogdarnas uppförande å ordinarie stat och att inga pensionsavgifter blivit erlagda, icke bör få utgöra skäl till att förminska pensionen, ha vi dristat oss, med hänsyn till att den av riks-

dagen 1929 åt f. lappfogden A. Staaff beviljade pensionen jämställt med den, som tillkommer befattningshavare i lönegraden B 24, vilken även lärer gälla för ordinarie folkskolinspektör, föreslå en däremot svarande pension åt lappfogden Holms efterlevande, dock utan inskränkning på grund av Holms förtidiga död och därav att inga pensionsavgifter erlagts.

Under åberopande av ovan anförda och bifogade läkarintyg få vi alltså hemställa,

att riksdagen ville, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148 besluta, att f. folkskolinspektörens, lappfogdens i Norrbottens läns norra distrikt Johan Olof Holms änka Sara Albertina Holm, född Holmgren, samt makarnas minderåriga barn Sara Greta Birgitta, Sara Göta Margareta, Sara Hilja Elisabet, Karl-Olov Sigvard och Erik-Olov Daniel må, räknat från den 1 april 1929, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, motsvarande den, som tillkommer efterlevande till befattningshavare i lönegraden B 24 eller förutom pensionsförhöjning och dyrtidstillägg, 1,400 kronor för änkan och sammanlagt 1,120 kronor för barnen.

Stockholm den 10 mars 1930.

C. I. Asplund.

O. Bergqvist.

Evert Jonsson.

J. P. Johansson.

D. Hansén.

Bilaga I.

Från och med den 11 april 1922 t. o. m. den 16 mars 1929 har jag med undantag för år 1928 årligen en eller flera gånger undersökt framlidne lappfogden Johan Olof Holm. Han led av en förstoring av stora kroppspulsådern i förening med förhöjt blodtryck. Vid var och en av dessa sjukliga tillstånd och än mer då de kombineras bör den sjuke så mycket som möjligt undvika kroppsansträngningar. På de omfattande resor Holm genom sin tjänst var nödsakad att företaga måste han många gånger till följd av naturvidriga förhållanden strapatsera i en utsträckning, som för en fullt frisk person kunde haft för hälsan menliga följder. Utan tvivel

hava dessa upprepade kraftansträngningar verksamt bidragit till att Holms sjukdom så förvärrades att han slutligen den 16 mars 1929 på en tjänsteresa dukade under därför.

Kiruna den 5 mars 1930.

G. Ankarsvärd.

Leg. läkare.

Bilaga II.

Ankefru Sara Holm har under senaste året upprepade gånger av mig vårdats för urinvägslidande samt hjärtfel och allmän svaghet och hava dessa åkommor under ganska långa perioder varit så uttalade att fullständig vila och sängläge måst ordineras. Då sjukdomarna ifråga (icke minst hjärtfelet) visa en exkvisit kronisk karaktär är det enligt min mening uteslutet att hon skall bliva varaktigt så arbetsför att hon ens skall kunna taga vård om sitt hem ännu mindre utföra något förvärvsarbete.

Luleå den 6 februari 1930.

Sam. Thelander.

Leg. läkare.

Bilaga III.

Chefläkaren vid Garnisonssjukhuset
i Boden.

Lappfogden Johan Olof Holm vårdades av mig å Garnisonssjukhuset i Boden under tiden den 2 november—13 december 1926 under diagnos Emphysema pulmonum + Hypertonia. Jag har efter denna tid vid enstaka tillfällen rådfrågats av honom för samma lidande. Av bifogade sjukhusjournal i avskrift¹ framgår, att Holm synes hava haft sina besvär i 3 år före intagandet å sjukhuset. Det framgår även, att Holm första gången under ridning fått blod i munnen. Från mina samtal med Holm minnes jag väl, att hans sjukdomssymptom alltid gjorde sig mest gällande under tjänsteutövning, och att han hade bekymmer framför allt, därför att hans tjänst icke kunde utövas utan stora kroppsliga strapatser, vilka han fruktade skulle överstiga hans förmåga.

Det torde väl få anses otvivelaktigt, att en tjänst av den art, som åligger en lappfogde, är av kroppsligen mycket krävande art. Även om sådan tjänst för en ung man kan vara hårdande och hälsosam, måste den även för en ung man innebära talrika tillfällen till s. k. förkylningar och umbäranden. Härigenom kan utan tvivel kroniska bröstsjukdomar grundläggas; vilka vid högre ålder kunna framkalla allvarliga lidanden i andnings- och cirkulationsorganen.

¹ Överlämnad till vederbörande utskott.

För en äldre man torde lappfogdetjänsten få anses icke vara härdande och hälsosam utan i stället även för en irisk man på närmare 50 år alltför krävande. (En kapten i armén pensioneras vid 50 års ålder!) Företnings hos en man i denna ålder ett sjukdomsanlag i andnings- eller cirkulationsorganen eller har han under yngre strapatslydda år förvärvat ett sådant anlag, så torde tjänsten med säkerhet förvärra ett sådant och kunna iramkalla allvarlig sjukdom.

Beträffande lappfogden Holm synes han hava varit frisk ända till omkring år 1923, da han vid 46 års ålder börjar få en del besvär från andnings- och cirkulationsorganen. Holm vägde 87,2 kilogram, och har alltså en tung kropp att bära på i tjällen. Med den kännedom jag har om honom har jag grundad anledning förmoda, att han heller icke har sparat sig. Medicinsk eriahenhet motsäger icke, att såväl lungemphysem som förhöjt blodtryck — Holms sjukdom vid vistelsen å Garnisonssjukhuset — kan uppstå av ett strapatserande liv, och sådan eriahenhet talar bestämt för, att därest ett begynnande av dessa sjukdomar företnes, så uppstår under samma betingelser mycket lätt och nästan med nödvändighet försämring, vilken kan leda till allvarliga tillstånd och död. Och så måste enligt mitt förmenande patogenesen vid Holms sjukdom uppiattas. Holm var uppenbarligen fullt irisk till ungetår 46 års ålder. Därefter uppstår lätta insutticienssymptom i form av andfåddhet vid gång i tjällen, säkerligen betingade av just förhöjt blodtryck. Under fortsatt strapatserande förvärras symptomen. Kronisk hosta uppträder och blod kommer i munnen vid ett ilertal tillfällen. Vid undersökningarna å sjukhuset visade det sig, att framför allt cirkulationsorganen tagit bestående skada.

Under sjukhusvistelsen förbättrades Holm hastigt och avsevärt. Behandlingen bestod egentligen endast i vila, varav framgår, att överanstängning förelåg.

Holm återtog sedan sin verksamhet, varpå symptomen på sjukdomen återkommo. Vid senare sammanträffande med Holm uppgav han för mig, att tjänsten kändes allt mer krävande.

Med anledning av ovanstående får jag uttala den meningen, att, om det än icke är medicinskt bevisat, att Holms sjukdom uppstått på grund av hans tjänst som lappfogde, det dock måste anses möjligt, att så varit fallet och säkert, att hans tjänst påskyndat förloppet samt ådragit honom bestående skada. Det synes även sannolikt, bland annat, på grund av den goda inverkan på sjukdomen, som vila påtagligen hade, att ett mindre strapatsrikt yrke skulle kunnat förhindra och säkerligen i varje fall fördröja uppkomsten av sjukdomen.

Boden den 10 mars 1930.

Nils Rahm.

Överläkare.